

# VALORS ÈTICS

**4**  
ESO

## SÈRIE PARTICIPA

**El llibre Valors Ètics per a 4t d'ESO** és una obra col·lectiva concebuda, dissenyada i creada en el departament d'Edicions Educatives de Santillana Educación, S. L./Edicions Voramar, S. A., dirigit per **Teresa Grence Ruiz i Immaculada Gregori Soldevila**.

En la seua elaboració ha participat l'equip següent:

**Carmen Pellicer Iborra**  
**Francisco Ferrer Falcón**

EDICIÓ EXECUTIVA  
**Manuel Sequeiros Murciano**

DIRECCIÓ DEL PROJECTE  
**Mercedes Rubio Cordovés**

Les activitats no s'han de realitzar en cap cas en el llibre.

Les taules, els esquemes i altres recursos que s'hi inclouen són models perquè l'alumnat els copie en el quadern.





## Presentació

Com t'agradaria que fóra el món on vivim? En classe de Valors Ètics tenim l'oportunitat de contestar a aquesta pregunta i de plantejar-nos entre tots com podem fer que siga possible, quines coses concretes hem de canviar perquè es faça realitat i per on hem de començar de la forma més immediata. A través dels projectes que es proposen en aquestes pàgines explorarem molts temes que afecten la vida quotidiana, sobre els quals podràs indagar i que compartiràs no només amb els companys i professors, sinó també amb la família, els amics i la gent amb qui et relaciones.

Com podem contribuir-hi? Molts dels problemes que afecten el nostre món ens pareixen molt llunyans. Veurem com els mitjans de comunicació són finestres a una realitat complexa i difícil de conèixer, en la qual necessitem aprofundir.

No obstant això, les nostres decisions personals, els estils de vida que triem, la coherència de les nostres actituds i dels nostres comportaments i els compromisos que adquirim poden fer que moltes d'aquestes coses siguen diferents. Coneixerem, a més, iniciatives solidàries i testimoniatges de persones i organitzacions que fan cada dia que el món siga millor.

Què fem quan veiem la realitat de forma diferent? No vivim sols. El llibre que et presentem és una eina per a ajudar-te en la teua cerca personal i facilitar el diàleg i la col·laboració amb els teus companys, per a aprendre a treballar en projectes comuns, compartir objectius, respectar altres punts de vista i resoldre els problemes que sorgeixen en la convivència i el treball comú.

Una persona pot saber molt d'art, de la seua història i dels artistes, conèixer els marxants d'art més importants, visitar fàbriques de materials de pintura i museus, ser especialista o catedràtic, però a pintar només aprendrà pintant... Podeu aprendre moltes coses sobre valors per a la convivència, però per a ser persones valuoses i coniuere en harmonia cal entrenar-se dia a dia en les circumstàncies concretes en què cada un pot marcar una diferència. Aquesta assignatura us pot ajudar a créixer i practicar, a compartir i dialogar, a reflexionar i decidir i, sobretot, a triar com voleu que siga el futur de tots i com podeu contribuir al fet que es faça realitat.

Els autors

# ÍNDIX

TÍTOL DE LA UNITAT	RECREEM UNA SITUACIÓ REAL	FEM LA VIDA VALUOSA	TESTIMONIATGES
<b>1 Drets i lleis</b>  p. 8	Com utilitzem la llibertat?	Dret a una vida digna	Diari personal
<b>2 En l'entorn privat</b>  p. 20	La història des de baix	La identitat de gènere	El meu nuvi i jo
<b>3 Ètica i globalització</b>  p. 32	El comerç global	La cultura universal	Què comprem?
<b>4 La comunicació</b>  p. 44	Les noves tecnologies	La societat de la informació	Diari d'un equip
<b>5 Menors soldat</b>  p. 56	Xiquets soldat	Les lleis internacionals	Dos dies molt diferents
<b>6 Dossier de valors</b>  p. 68	Fundar una ONG	Principals organitzacions no governamentals	Diari genètic

EL DEBAT	A QUI MIREM?	EN CONSCIÈNCIA	TEMES I CONTINGUTS DE LA UNITAT
Experiències personals	Hans Monderman	Un lloc amb principis	La dignitat humana La Declaració dels Drets Humans Els drets de primera, segona i tercera generació
Lleis i custòdia	Dones que canvien el món	Home o dona?	La història de la desigualtat El camí de la igualtat entre homes i dones Les relacions familiars El paper de la tercera edat La responsabilitat social
Qui exerceix el poder?	Alfred Nobel	Ying i Haiku	Què és la globalització Actituds sobre la globalització Quants «mons» hi ha?
La manipulació dels mitjans	Louis Braille	El diàleg	La importància de la comunicació El poder dels mitjans de comunicació en la política i la moral La regulació del dret a la informació
El paper de les forces armades	Robert Jay Lifton	Ajudar un ex-xiquet soldat	Els drets dels xiquets L'eficàcia dels acords i les institucions internacionals La Cort Internacional de l'Haia
Els drets dels animals	El Rainbow Warrior	Els nens de Huang Shi	La dignitat de la persona Conflictes ètics en ciència, tecnologia, bioètica i medi ambient


# AIXÍ ÉS EL TEU LLIBRE

EL CONTINGUT D'AQUEST LLIBRE S'HA DISTRIBUÏT EN SIS UNITATS DE DOTZE PÀGINES. EN CADA UNA D'AQUESTES UNITATS TROBARÀS LES SECCIONS SEGÜENTS:

## 5 Menors soldat

**QUE HI HAREM?**

1. Compara la profunditat del tema per les dues unitats i decideix quin és més interessant per a tu.
2. Analitza una de les unitats i decideix quin és el tema principal i quin és el tema secundari.
3. Pensa en les conseqüències i compara amb la teua opinió.
4. Reflexiona sobre el paper dels menors en la guerra i decideix quin és el paper dels menors en la guerra.



## Nen soldat

**LORD WAR**

**El senyor de la guerra**

**Pica a pensar**

1. Analitza el text de Doherty i decideix si és un grup armat o un grup de resistència. Com ho veus del teu punt de vista?
2. Busca Internet i investiga en quin país es van produir els fets.
3. Qui creus que són els responsables del conflicte? Quin paper hi va jugar el nen soldat?
4. Com creus que podria acabar una guerra? Pensa la resposta.



## ▶ PÀGINA DOBLE INTRODUCTÒRIA

Cada unitat es presenta amb un text introductori, un pla de treball i una situació extrema d'una pel·lícula, cançó, publicitat o un altre mitjà, reflex del nostre entorn quotidià. Aquesta situació es treballa amb activitats de presa de decisions, valoració de possibilitats, anàlisi de conseqüències, etc., com una aproximació a les qüestions que es tractaran al llarg de la unitat.

## RECREEM UNA SITUACIÓ REAL ▶

A partir d'un context real, o que es planteja com a tal, se suggereix l'anàlisi d'una situació conflictiva o que requereix una decisió moral. Mitjançant aquest procediment sorgirà l'empatia i podrem posar-nos en la pell dels qui pateixen determinades circumstàncies per a comprendre millor la seua complexitat i problemàtica.

### Algunos soldados

**Qui és un nen soldat?**

**ANDOUAN (Guine)**

**NIARA (Líbia)**

**ZADA (Turquia)**

**ENRIC (Guine)**

**JOAQUIM GONZÁLEZ (Guatemala)**

**JOHN COSTNER (Estats Units)**

**LUCIEN BASTIEN (Guatemala)**

**DMAR GENTELLES (Guatemala)**

**Activitats**

1. Llegeu el text i decideu quin és el tema principal i quin és el tema secundari.
2. Analitzeu el text i decideu quin és el tema principal i quin és el tema secundari.
3. Reflexioneu sobre el paper dels menors en la guerra i decideu quin és el paper dels menors en la guerra.
4. Reflexioneu sobre el paper dels menors en la guerra i decideu quin és el paper dels menors en la guerra.

## Les lletres internacionals

### 1 Els acords internacionals

**Activitats**

1. Llegeu el text i decideu quin és el tema principal i quin és el tema secundari.
2. Analitzeu el text i decideu quin és el tema principal i quin és el tema secundari.
3. Reflexioneu sobre el paper dels menors en la guerra i decideu quin és el paper dels menors en la guerra.
4. Reflexioneu sobre el paper dels menors en la guerra i decideu quin és el paper dels menors en la guerra.

## 2 La Cort de l'Hain. La Cort Internacional de Justícia

**Activitats**

1. Llegeu el text i decideu quin és el tema principal i quin és el tema secundari.
2. Analitzeu el text i decideu quin és el tema principal i quin és el tema secundari.
3. Reflexioneu sobre el paper dels menors en la guerra i decideu quin és el paper dels menors en la guerra.
4. Reflexioneu sobre el paper dels menors en la guerra i decideu quin és el paper dels menors en la guerra.

## ▶ FEM LA VIDA VALUOSA

La majoria dels escenaris plantejats en la secció anterior presenten la seua cara positiva en aquest apartat, en què es posa de manifest la lluita que individus i institucions han mantingut des de sempre per a eradicar de la nostra societat la injustícia i la desigualtat, i retornar, així, el valor i dignitat a la vida.

## TESTIMONIATGES

Es parteix del testimoniatge concret d'un personatge (a vegades d'un grup) formulat freqüentment en forma de diari personal.

A vegades, es presenten visions absolutament oposades que ens fan reflexionar sobre els valors que prevalen en cada posició.

### Diari de Maria

**8:00 h**  
Que vell! Una altra jornada a treballar per estar a casa de la meua mare. Estava amb que les hores d'educació física i sempre acompanyo al pati a respirar una estona.

**10:00 h**  
El que més m'agrada a sentir al pati és quan m'agrada estar-hi. Però el treball és molt dur i no m'agrada estar-hi tant de temps.

**12:30 h**  
Pensa que per mi la vida està bé, però que m'agrada estar-hi. Però el treball és molt dur i no m'agrada estar-hi tant de temps.

**13:00 h**  
He d'ajudar a la meua mare a fer el menjar i a fer el menjar. És molt dur i no m'agrada estar-hi tant de temps.

**16:00 h**  
La meua mare està molt bé, però que m'agrada estar-hi. Però el treball és molt dur i no m'agrada estar-hi tant de temps.

**23:00 h**  
Al final de cada jornada faig una reflexió sobre el dia i sobre el treball que he fet.

### Diari de Joshu

**10:00 h**  
He d'ajudar a la meua mare a fer el menjar i a fer el menjar. És molt dur i no m'agrada estar-hi tant de temps.

**12:30 h**  
Pensa que per mi la vida està bé, però que m'agrada estar-hi. Però el treball és molt dur i no m'agrada estar-hi tant de temps.

**13:00 h**  
He d'ajudar a la meua mare a fer el menjar i a fer el menjar. És molt dur i no m'agrada estar-hi tant de temps.

**16:00 h**  
La meua mare està molt bé, però que m'agrada estar-hi. Però el treball és molt dur i no m'agrada estar-hi tant de temps.

**23:00 h**  
Al final de cada jornada faig una reflexió sobre el dia i sobre el treball que he fet.

## EL DEBAT

En aquesta pàgina doble s'exposen temes, aspectes o situacions que susciten polèmica i, per tant, poden ser analitzats a través del debat entre les diferents opinions.

### El paper de les forces armades

**«Gràcies o fins mai més»**

En aquestes setmanes hem vist com després de la guerra de Rússia, molts soldats han tornat a casa. Alguns d'ells han estat rebent una acollida molt calenta, mentre que d'altres han estat rebent una acollida molt freda. Què pensem de tot això?

**«Ja no sé el francès que va matar aquell fallit d'un fill»**

Després de la guerra de Rússia, molts soldats han tornat a casa. Alguns d'ells han estat rebent una acollida molt calenta, mentre que d'altres han estat rebent una acollida molt freda. Què pensem de tot això?

### EL DEBAT

**Memories d'un ex-civilitat a Bòsnia 20 anys després**

Després de la guerra de Rússia, molts soldats han tornat a casa. Alguns d'ells han estat rebent una acollida molt calenta, mentre que d'altres han estat rebent una acollida molt freda. Què pensem de tot això?

## A QUI MIREM?

Aquesta secció és un recull de «bones pràctiques» dutes a terme per persones concretes, col·lectius o iniciatives que poden convertir-se en exemples de compromís ètic, altruisme i solidaritat.

### A QUI MIREM?

**Encara hi ha esperança**

Una reflexió sobre la vida i la mort, sobre el que ens queda i sobre el que ens falta. Una reflexió sobre la vida i la mort, sobre el que ens queda i sobre el que ens falta.

**Robert Jay Lifton**

El doctor Lifton ha treballat per ajudar a la gent que està vivint una crisi existencial. Ha treballat per ajudar a la gent que està vivint una crisi existencial.

**La reinserció dels xiquets soldat**

El treball de la reinserció dels xiquets soldat és un treball molt dur i molt important. És un treball molt dur i molt important.

**Activitats**

Què pensem de tot això? Què pensem de tot això?

## EN CONSCIÈNCIA

Cada tema es tanca amb una seqüència de reflexió i de construcció del pensament propi a partir de determinades vivències, relats, etc., en els quals queden condensats els valors que hem explorat durant la unitat didàctica.

### EN CONSCIÈNCIA

**Ajudar un ex-xiquet soldat**

Alguns ONG es dediquen a ajudar els xiquets de tot el món. A Espanya, Aïda, Amnistia Internacional, Entrecorriants, etc. són algunes de les ONG que treballen en aquest camp.

**En grup**

Què pensem de tot això? Què pensem de tot això?

# 1 Drets i lleis

## QUÈ HI FAREM?

1. Comprendre la importància del dret i de la justícia per a la convivència.
2. Explorar el sentit de les normes i les lleis de la nostra comunitat.
3. Reflexionar sobre la vulneració dels drets humans en diferents llocs i moments de la història.
4. Valorar la importància de les declaracions internacionals de drets i dels organismes que les defensen.

Què és el caos? Segur que en algun moment de la teua vida has sentit oracions a l'estil d'«ací no hi ha qui s'aclarisca; és un caos total». Trobem, fins i tot, teories científiques que treballen amb el concepte de caos. Tracta d'imaginar una societat en la qual cada u poguera fer el que volguera sense cap tipus de regles o normes. Hi ha qui diu que si s'aplicara el principi que la pròpia llibertat acaba on comença la del proïsme, seria suficient per a conviure en harmonia, i hi ha qui replica que això és una utopia.

S'explica que en l'antiga Pèrsia, quan moria un rei, les lleis quedaven suspeses durant tres dies i tres nits; era tan gran el desordre que la gent agraïa que retornaren la llei i l'ordre amb el nou governant. Explorem junts els límits de la llibertat i el sentit de la justícia i les lleis que la protegeixen.

*Som servidors de la llei, a fi de poder ser lliures.*

CICERÓ

*Tots els éssers humans naixen lliures i iguals en dignitat i drets i, dotats com ho estan de raó i consciència, han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres.*

*«Declaració Universal dels Drets Humans».  
Article 1. 1948*



*Dones corrent a la platja (1922), de Pablo Picasso.*



## «The Purge», la nit de les bèsties

Títol original: *The Purge*.

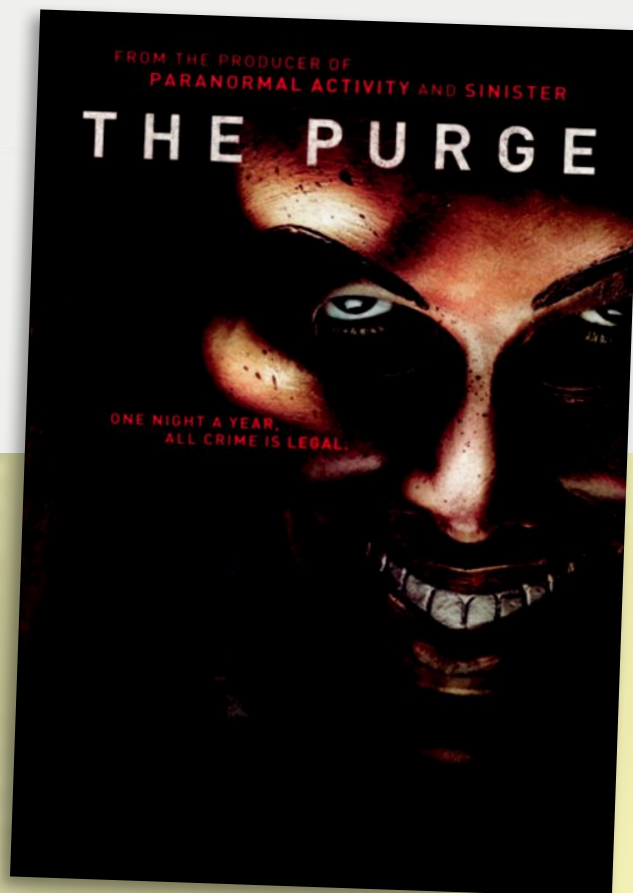
Dirigida en 2013 per James DeMonaco.

Intèrprets principals: Ethan Hawke, Lena Headey, Max Burkholder, Adelaide Kane.

L'any 2022 han desaparegut pràcticament tots els crims i els carrers nord-americans respiren pau. Però per aconseguir aquest estat de tranquil·litat, el govern ha instaurat una «purga anual»: una nit a l'any es pot cometre qualsevol crim sense que ningú ho impedisca i sense respondre davant de la justícia. Durant aquesta nit, ni la policia ni cap dels serveis d'emergència estan operatius, i cada u s'ho ha d'apanyar amb els seus mitjans. Només hi ha dos límits: està prohibit l'ús d'armes de destrucció massiva i els funcionaris del govern han de resultar il·lesos.

La nit de la purga, la família de James Sandin es tanca a casa i activa els sistemes de seguretat, però Charlie, el fill menut, commogut en escoltar uns crits, deixa entrar un estrany que demana auxili al carrer perquè el persegueix una banda de bojos emmascarats. Els

Sandin hauran de decidir si l'entreguen, de forma que sacrificuen així un innocent, o si el protegeixen i arrisquen així les seues pròpies vides.



### Per a pensar

1. Creus que la impunitat justifica qualsevol crim?
2. La gent compleix les lleis per por o per respecte als principis en què creu?
3. Les persones són, en general, bones encara que a vegades cometen errors, o irremediament acaben traient la maldat que sempre porten dins?
4. Per què es diu «la purga» a una experiència com aquesta? Quins efectes creus que té?
5. Quins motius pot haver-hi darrere d'aquesta mesura? La pel·lícula ofereix algunes claus sobre aquest tema.

—La història ens ho ha demostrat repetidament, som una espècie inherentment violenta: guerra, genocidi, homicidi... Negar el nostre ésser autèntic és el problema. La purga no només redueix la violència a una nit en concret, sinó que la catarsi a escala nacional produeix una estabilitat social. Han de permetre'ns alliberar l'agressivitat que tots portem dins.



### Uke o nage?

Segurament en algun moment de ràbia o després d'una discussió amb els teus pares, professors o, fins i tot, algun amic has pensat, estrenyent els punys i les dents: «Si no fóra per les conseqüències, et...».

Què passaria si per un moment els vostres pitjors pensaments es feren realitat? Imagineu que, com en la pel·lícula *The Purge*, un dia a l'any les lleis desapareixen durant dotze hores i podeu fer el que vulgueu, sense límits. Preneu-vos alguns minuts abans de contestar-hi. Què podria passar? Us heu parat a pensar que també podeu ser víctimes de l'atac d'altres persones?

Prendre consciència de ser víctima o atacant és una idea amb milers d'anys d'antiguitat. L'*aikido* és una art marcial japonesa allunyada de la idea que se sol tindre de la lluita: no té com a fi derrotar ni destruir l'enemic, sinó neutralitzar-lo en les situacions de conflicte. Les parelles no competeixen, sinó que assumeixen rols diferents: *uke* i *nage*. L'*uke* ho té difícil perquè ha de començar amb un atac honest, conscient de la situació del seu company, de les seues característiques físiques, la seua fortalesa i la seua preparació. L'atac inicial ha d'ajudar a traure el millor del company, portar-lo al límit, però sense fer-li mal. El *nage* respon sense ira ni desig de fer mal, fet que requereix un perfecte autocontrol. Els dos participants practiquen els dos rols amb la mateixa serenitat perquè cada un els ensenya coses diferents sobre ells mateixos. L'*aikido* pretén educar el nostre instint agressiu i s'ensenya als xiquets per modelar el seu caràcter i ajudar-los a relacionar-se amb els altres.

#### Activitats

1. En l'*aikido* els participants no es consideren enemics, sinó companys, ja que per a aprendre es necessiten mútuament. Quin rol creus que et seria més difícil practicar? Per què?
2. Segons els mestres d'*aikido*, cada xiquet descobreix les seues limitacions quan practica les dues posicions. Investiga i indica quins valors es reforcen en l'*aikido*.

### Sabies que...

*Quan estem davant d'una situació de perill, el nostre cervell i altres òrgans segreguen substàncies químiques, augmenta la tensió arterial i muscular, i s'acceleren la respiració i el ritme cardíac. L'amígdala cerebral centralitza totes aquestes reaccions físiques, que alhora condicionen les nostres decisions. Unes vegades traiem forces inesperades i unes altres ens enfonsem davant del primer contratemps. Les circumstàncies, el moment i el lloc influeixen en les reaccions de cada u, però també determinen la forma com es comporten aquells que estan al nostre voltant.*



#### Per a pensar

##### En grup

1. En l'*aikido* es treballa el control, però podem controlar-ho tot? Pareix que no: hi ha factors que escapen a les nostres mans i ens fan actuar d'una manera o una altra. Som realment lliures o ens limitem a reaccionar davant de les circumstàncies? Busqueu arguments en un sentit o un altre, i debateu a classe.

## I vosaltres què faríeu una nit sense llei?

No pense fer mal a res ni a ningú i, fins i tot, a risc de la meua vida, cuidaré dels qui em necessiten. Hem de demostrar que les coses es canvien actuant.



Aquesta nit em deixo guiar pel meu costat més salvatge. Done curs als meus instints i així la resta de l'any ja no em queden ganes de fer mal a ningú.



Aquesta nit em pareix una aberració. Em quedaré fora de perill a ma casa, però demà mateix m'emprendré totes les accions necessàries per a eradicar-la.

M'agrada cometre xicotetes infraccions, com ara robar coses cares de les tendes. En el fons no em pareix bé, però sóc molt millor que aquells que maten i segresten.



Solc dir que aquesta nit és una barbaritat, però en el fons m'atrau veure les conseqüències de l'endemà. I si he de fer alguna cosa que no estiga bé, la faig.



Jo crec que cada u té el que es mereix. Jo no em fique amb ningú i, a mi, ningú em fa mal; alguna cosa deuen haver fet perquè la gent els odie tant.



A mi, aquesta nit no m'agrada gens, així que me n'aniré un parell de dies de la ciutat i arreglat. Com que aquesta llei només funciona ací, no m'afecta.



### Activitats

#### En grup

Preparem entre tots una simulació de «vida sense llei» durant dotze hores.

1. Prepareu una presentació visual, amb fotografies, vídeos, etc., de les situacions i normes que es podrien trencar, i redacteu un text de base que explique l'experiència.
2. Dividiu els equips en dos, els *uke* i els *nage*: aquells que trencaran totes les normes i aquells que en patiran les conseqüències, respectivament. Introduïu el major

nombre de posicions possibles i descriuiu quin tipus de comportaments manifestaran i per què.

3. Invente una situació de conflicte que poguera donar-se durant aquestes dotze hores i descriuiu-la de la manera més detallada possible.
4. Us veieu reflectits en algun dels perfils de la part superior? En quin? Per què?
5. Redacteu la conclusió a partir de les preguntes següents: Per a què serveixen les normes? Totes tenen el mateix valor?



Manifestació antiglobalització a Londres.

# 1 La dignitat humana

Tots som capaços de reconèixer moltes situacions en què no es respecten la dignitat humana i les condicions de vida, tant socials com econòmiques, que ens pareixen indignes. En canvi, definir el concepte de dignitat no és tan fàcil, encara que sabem que es refereix a la condició valuosa de tota vida humana en la qual es basen tots els drets que han de ser protegits.

Originàriament aquest concepte remetia a un fonament religiós de tradició judeocristiana: com que Déu era l'origen de totes les coses, inclosos els éssers humans, fets a imatge i semblança seua, tots tenien un valor intrínsec i eren iguals als seus ulls.

Més tard, el concepte es va desvincular del caràcter religiós i es va relacionar amb la naturalesa única de l'espècie humana, considerada superior als animals. El valor suprem de l'ésser humà es pressuposa en cada individu i exigeix ser reconegut mitjançant la igualtat de drets polítics i jurídics dels quals totes les persones han de gaudir.



Malala Yousafzai, activista pakistanesa.

### Activitats

1. Posa alguns exemples en els quals no es respecta la dignitat humana i intenta donar-ne una explicació.
2. Investiga i explica la contribució de Malala a la defensa dels drets humans.
3. Creus que la globalització és positiva o negativa per als drets dels individus? En tots els casos? Informa-te'n i debat a classe.
4. Estàs d'acord amb Rousseau o amb Hobbes? Creus que les lleis ens fan més lliures o limiten la nostra llibertat?

### Les lleis i l'individu

El filòsof il·lustrat Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) sostenia que les persones naixem naturalment bones i que és la societat la que ens corromp. Altres pensadors, com l'anglès Thomas Hobbes (1588-1679), defensaven el contrari: l'ésser humà en estat salvatge és brutal i egoista, i la societat intenta corregir aquest comportament. No obstant això, ambdues posicions coincideixen en la necessitat del dret per a protegir els individus i permetre la convivència.

## 2 La Declaració Universal dels Drets Humans

Després de la Segona Guerra Mundial, la comunitat internacional es va comprometre a evitar que es repetira un horror així. En 1945 es va signar la Carta de les Nacions Unides, la qual reclamava la protecció dels drets de qualsevol persona en qualsevol lloc del món. En 1948, cinquanta estats, reunits a París, van aprovar la Declaració Universal dels Drets Humans, en un moment en el qual el món estava dividit en blocs enfrontats i no era fàcil arribar a acords que obligaren els països a respectar els drets bàsics i les llibertats fonamentals de tots els individus. Durant seixanta anys aquesta declaració ha servit d'inspiració i de base a tractats, constitucions, acords i lleis de molts estats. Així mateix, s'ha aprofundit en alguns d'aquests drets i en les necessitats dels grups més vulnerables, com ara els infants, les dones o les minories culturals.

En la Declaració Universal dels Drets Humans es reconeixen els drets que una persona pot exigir pel simple fet de ser-ho:

- Són universals: els posseeixen tots els éssers humans de qualsevol part del món.
- Són inalienables: no es poden traspassar ni cedir a altres persones.
- Són interdependents i indivisibles: tots els drets tenen la mateixa importància i el reconeixement de qualsevol d'aquests suposa el reconeixement dels altres.

## 3 Els drets de primera, segona i tercera generació

El reconeixement dels drets de totes les persones és un procés que encara no ha acabat. Les aportacions de les religions, la filosofia, el pensament, l'art i la ciència contribueixen a millorar la defensa de la dignitat humana. En el seu desenvolupament històric distingim les tres generacions que es mostren en l'esquema de la dreta.

## Amnesty International

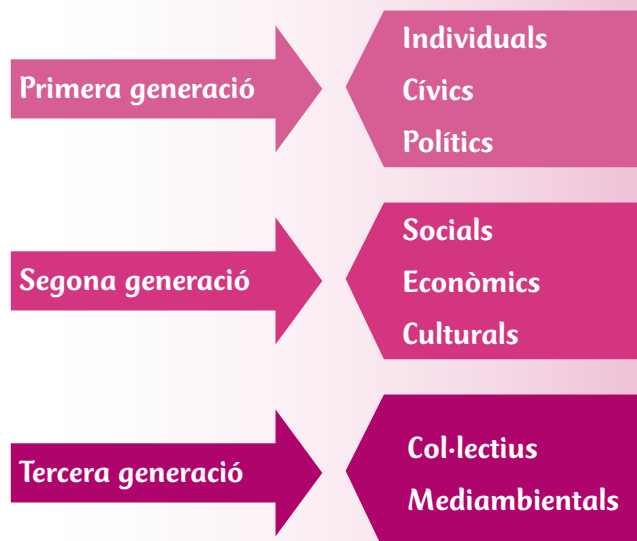


### Activitats

Informa-te'n i respon.

1. Què és Amnistia Internacional?  
Coneixes alguna de les seues accions?
2. Coneixes alguna organització que treballa pels drets humans de segona i de tercera generació?

### Drets humans



## Pau

**7:30 h** M'alce, encara que entre a les nou i podria dormir una miqueta més, però ma mare diu que aquesta és l'hora bona i que les normes de la casa són les que són i això inclou fer el llit, una altra norma familiar una miqueta absurda; total, si el desfaré quan vingui, a mi, m'és igual dormir damunt del llit fet o desfet.

**8:00 h** Encara sort que ahir em vaig preparar la motxilla amb tot el que necessitava, una altra llei més de la casa, encara que aquesta m'incomoda menys, ja que sóc un desastre i si no fóra per això em tornaria boig als matins organitzant-ho tot. El que pitjor porte és haver-me de posar l'uniforme, no m'identifique amb aquesta roba.

**8:15 h** Prenc el desdijuni; sort que ací tenim una miqueta més de llibertat, perquè ja començava a pensar que estava en una caserna!

**8:30 h** Faig camí cap a l'institut; hui hem eixit tard i el meu pare es posa nerviós perquè no arribem, però no li agrada infringir les normes i com posa a 80, a 80 que anem. No ho entenc, per a què et venen un cotxe que supera els 200 km/h?, qui en posa els límits?

**9:05 h** Hem arribat tard per culpa dels límits de velocitat i de la meua germana, que és lenta per a arreglar-se; ja no em deixen entrar fins a l'hora següent, quina ximpleria, si el profe no començarà amb l'important fins d'ací una estona, però són les normes...

**9:50 h** Ja puc entrar a classe, quina felicitat! És broma, i comencem bé: «Pau, el xiclet a la brossa». Això és una cosa que no entenc, em lleva capacitat intel·lectual menjar xiclet? Després, el mateix profe que m'obliga a tirar-lo em diu que la glucosa és bona per al cervell; a veure si ens aclaram!

**10:30 h** Al pati. «Menja't l'esmorzar, que no et donarà temps, tant de jugar al futbol». Li dic jo a ell quan ha de menjar?

**15:30 h** I, per descomptat, res de fumar, només en tinc setze i se suposa que he d'esperar als divuit per a poder fer-ho. Què té d'especial aquest dia? És màgic? Tots em diuen que gens, però que ja seré gran i

podré fer el que em done la gana. No entenc res, què significa ser gran?

**17:30 h** De tornada a casa, una altra norma obligatòria: fer els deures; m'encantaria fer-los més tard, però em jugue eixir el cap de setmana, així que millor els faig ara.

**19:00 h** Jugaria una partida a la Xbox, però, com que no és divendres, ja se sap, hauré d'esperar un parell de dies; bé, amb l'excusa que baixo a comprar fulls m'airege una estona.

**19:15 h** La veïna em diu mal educat perquè no li he cedit el pas a l'entrada del portal. És que per tindre més anys que jo o ser dona no té força per a obrir ella sola?

**19:17 h** Em salte el semàfor perquè no passa ningú i un cotxe que pareix que haja escapat d'una carrera em passa fregant i damunt em xiula. Si no fóra perquè és un home gran...

**22:00 h** Hora de sopar, i d'apagar la tele! Perquè mentre sopem hem de parlar i contar-nos les coses del dia. Però si no parla ningú, i quan ho fem és per a discutir! Aquesta norma és el pitjor.

**23:30 h** Encara que se suposa que hauria d'estar dormint, estic «whatsapejant» amb la meua xica. Encara sort que vaig convèncer els meus pares perquè em deixaren posar-me un forrellat per dins i la meua intimitat no me la controla ningú. Així que... a silenciar els missatges!



## Mònica

**7:30 h** Un dia nou! M'encanta alçar-me amb temps, així no vaig atabalada. M'agrada obrir la finestra i veure la llum de primera hora, m'alegra molt i tinc ganes de començar de nou i anar a l'escola. Em faré el llit perquè m'encanta tornar a la vesprada i tombar-m'hi per desfer-lo; és el meu raconet de pau!

**8:10 h** M'arregle i em pose l'uniforme. M'encanta: així no m'he de preocupar de què posar-me; és supercòmode i ens ajuda a no discriminar per talles ni colors ni marques.

**8:30 h** Camí a l'escola, el meu germà no para de dir al meu pare que córrega més. Em posa nerviosa: i si se'ns creua algú o falla el cotxe? Jo baixaria encara més el límit de velocitat.

**9:05 h** Hi hem arribat tard i no ens han deixat entrar per culpa del meu germà, que ha baixat tard a desdjunar-se perquè està enganxat al mòbil. És creu que estem faves o què? Em fa ràbia no entrar-hi, però en el fons ho entenc perquè interrompiem la resta.

**9:50 h** La meua companya pareix una remugant de quatre estòmacs mastegant al meu costat i la profe ni se n'adona. Em posa nerviosa, no em deixa concentrar-me; si poguera la delataria, però em titllarien d'acuseta i no mola, així que millor calle.

**10:30 h** M'encanta la nova professora de Llengua, Anna. És molt atenta i sempre està pendent de tots, fins i tot de Marisa, la meua companya, que no menja gens: la controla una miqueta perquè s'acabe l'entrepà perquè la situació comença a ser preocupant.

**13:30 h** Ja estan els grans fumant a la porta de l'escola... Quin fàstic de fum! Pensen que com que són els grans tenen dret a fer el que els done la gana. Buf!

**17:30 h** De tornada a casa, faig els deures de seguida, així em queda tota la vesprada per a gaudir; baixa una estona amb les amigues.

**19:30 h** En tornar a casa, el veí del quart m'obri la porta, que agradable! M'ha fet oblidar que m'he creuat amb el meu germà, que deia de tot a un conductor que, a més, era un senyor gran... No té respecte a res ni a ningú.

**22:00 h** El sopar i ja estem com sempre. Tema del debat de hui: per què el meu germà no pot tornar més tard els dissabtes? Que és més tard quan comença el millor, que si no tens edat, que si m'és igual el que facen la resta dels teus amics i bla, bla, bla...

**23:30 h** M'encantaria dormir, però de l'habitació del meu germà ixen llums com si fóra una discoteca. Una de dues: o hi ha un muntó d'extraterrestres o ja està amb la seua xica donant-se la bona nit tantes vegades que quasi enllacen amb els bon dia.



### Per a pensar

1. Compara les dues posicions. Quina actitud té cada u davant de la vida?
2. Pau té 16 anys i Mònica en té 10. Com influeix l'edat en la forma en què afrontem les decisions? Per què?
3. Moltes normes les posen els adults i unes altres són simplement costums que s'arrosseguen des de generacions. Analitza algunes de les normes que apareixen en els textos i emet una opinió sobre aquestes.
4. Construeix el teu diari de ficció d'una manera pareguda a la dels que has llegit en aquestes pàgines.
5. Imagina com seria el diari dels adults que conviuen amb Pau i Mònica. ESCRIU el d'algun d'ells.

### NAIXEM BONS O ROÏNS?

Hi ha qui pensa que l'ésser humà és roí i egoista per naturalesa, i que res del que fem pot evitar que es comporte com un monstre amb els seus congèneres. Només la por al càstig pot exercir de control. Uns altres pensen tot el contrari, que naixem bons i innocents i ens desbaraten la societat i la cultura a mesura que creixem. Així que no som molt responsables del que fem. Finalment, hi ha qui s'inclina a pensar que som com «una pàgina en blanc» quan naixem i que tot està a les nostres mans i depenem de les circumstàncies en què visquem. Què en penses tu?



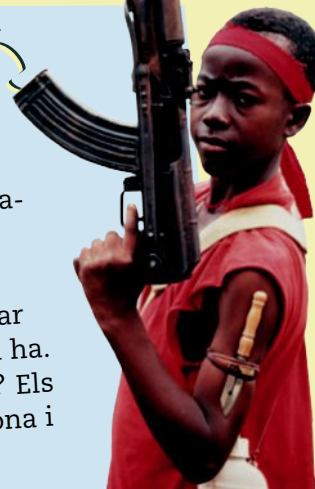
**Djama** es va criar en una bandada de llops i ha sigut l'única família que ha tingut. Si no fóra per aquests, estaria mort; als llops els deu el menjar, el refugi i l'afecte que li van donar des que els homes el van abandonar. Després va ser rescatat i educat en societat; encara que treballa i té una família humana, de tant en tant li agrada perdre's a la muntanya amb els llops.

«Encara que em considere humà, encara pense que la meua vertadera família està al bosc i faria el que calguera per salvar-los; no sóc ni bo ni roí, protegisc els meus».



Quan **Tarim** tenia 15 anys, la guerra va esclatar al seu país i va passar de ser un xiquet que eixia a jugar amb els seus amics a preocupar-se per sobreviure cada dia i haver de matar uns altres abans que el maten a ell. És la llei del més fort.

«No tinc temps a parar-me a pensar si està bé o malament, és el que hi ha. Seria millor si em deixara matar? Els cementeris estan plens de gent bona i no tinc pressa a morir».



**Jacob** és un supervivent de l'Holocaust jueu a les mans dels nazis, i considera que la raça humana és roïna i depravada per naturalesa; no troba en el comportament animal res comparable a la crueltat dels actes que els éssers humans han comés al llarg de la història.

«No tinc cap dubte que l'home és roí per naturalesa, jo he vist del que és capaç i vaig veure la cara dels meus torturadors, que gaudien amb la maldat en estat pur. Som una raça perversa».



**Maria** és antropòloga i ha estudiat el comportament dels xiquets en moltes cultures. Afirmar que, des que naixem, els nostres instints ens converteixen en màquines de sobreviure coste el que coste.

«És bo que siga així; lluitem pels béns o per l'afecte encara que siga amb estirons, arraps i cops des que naixem. Després la societat canvia aquests mecanismes per uns altres més subtils, però en el fons seguim lluitant pel millor per a nosaltres fins que morim».

**Conxa** és una mestra jubilada, ha treballat en totes les etapes i pensa que, a mesura que els xiquets es fan grans, es contagien d'actituds negatives, ja que quan són més xicotets, els xiquets són bondadosos i l'única cosa que busquen és donar i rebre afecte.

«Pensa en un bebé. Quin mal pot fer-te? Creus que pot tindre alguna cosa negativa en el seu interior?».

**Julià** és professor en un reformatori i afirma que, amb els anys que té d'experiència, només amb passar una estona amb un xiquet ja sap el destí que l'espera.

«Únicament amb veure les cares a alguns dels meus alumnes quan parlen amb mi, puc deduir si estic assegut davant d'un futur delinqüent».

**Toni**, educador en un reformatori per a menors, afirma que amb temps i amb afecte tots els joves amb els quals ha treballat han aconseguit portar una vida normal.

«És només qüestió de temps i afecte aconseguir que oblidem o deixem de banda l'ambient hostil on van viure i que els va portar a delinquir».

**Rebeca** també és una supervivent de l'Holocaust i afirma que l'ésser humà és bo fins a tal punt que és capaç de donar el més preuat que posseeix —la vida— pels altres. Va veure gent que canviava el seu torn a les cambres de gas a altres persones perquè pogueren seguir cuidant els seus fills.

«L'ésser humà és bo per naturalesa, és la societat la que el corromp, però en situacions límit com la que jo vaig viure, l'ésser humà dona el millor de si mateix, i fins i tot la vida si és necessari».



## Activitats

### En grup

1. Repartiu els personatges d'aquestes pàgines i creeu-ne uns altres en situacions diferents que puguin influir en les seues opinions.
2. Redacteu una possible resposta a la pregunta inicial des del rol que heu triat.
3. Elaboreu una llista de preguntes que puguen fer a aquells que mantenen una posició diferent de la vostra.
4. Busqueu exemples de situacions concretes que avalen la vostra opinió.
5. Trieu un moderador del debat que controle el temps de les intervencions, i un secretari que elabore una síntesi final del que s'hi exposa.
6. Quina posició ha sigut més convincent? Per què?



### Hans Monderman

L'enginyer holandès Hans Monderman, especialista en trànsit i en solucions viàries, va crear el concepte d'«espai compartit» (*Shared Space*) i el va aplicar en algunes ciutats de la regió de Friesland (al nord d'Holanda), com Haren o Drachten.

#### Activitats

1. Busca altres llocs del món on s'apliquen aquest tipus de mesures i analitza quins avantatges i inconvenients s'hi plantegen.
2. Què passaria a la teua localitat si s'aplicara un model d'espai compartit com l'holandès?
3. Creus que el fet de no imposar normes ajuda a ser més conscient de les necessitats dels altres?

### Per la seua seguretat, llevem els semàfors

**Una experiència europea suprimeix senyals de trànsit i deixa la circulació en mans de vianants, conductors i ciclistes**

Si els semàfors, els senyals de trànsit i els passos de vianants són sinònim de seguretat vial, la visió del carrer major de Haren, un poble de vora 16.000 habitants al nord d'Holanda, resulta si més no inquietant. Perquè està nu. Li falten les senyalitzacions habituals i els rastells de separació entre vies per a automòbils i carrils bici. Vianants, actuacions i bicicletes comparteixen els espais, diferenciats visualment només pels colors dels materials emprats en terra: rajoles roges per als vianants i ciment gris per als vehicles.

Tot desemboca en una rotonda singular. Una banda estreta obliga el conductor a desplaçar-se més a poc a poc i a permetre, en hores punta, el pas de centenars d'escolars de primària i secundària a bord de les seues bicicletes, sense regulació de semàfors que valga.

A què ve tot això? Es tracta de complir amb els requisits de *Shared Space*, un projecte europeu de planificació urbana iniciat en 2004. En la pràctica, una artèria de circulació ràpida s'ha convertit en la zona més cridanera d'aquesta xicoteta ciutat.

Això sí, creuar-la a peu requereix prestar molta atenció i una certa perícia visual per a encertar el moment adequat. [...]

«L'autèntica seguretat no la proporciona un semàfor; està en un mateix», assegura Willem Schwertmann, coordinador de projectes de construcció de l'Ajuntament de Haren. En una via central, sense més suport que un parell de passos de vianants conservats després de les pressions dels nombrosos jubilats residents a la ciutat, «ambdues parts tendeixen a protegir l'espai comú i a ser educats; i aleshores els cotxes i les bicis corren menys i els vianants s'hi fixen més», segons el coordinador local del projecte.

No és un simple procés en què es deixa per als vianants un tros de ciutat. Es tracta de retornar al vianant el protagonisme dels espais públics, sense impedir-hi la circulació de vehicles. [...]

*elpais.com* (30 de setembre de 2007)

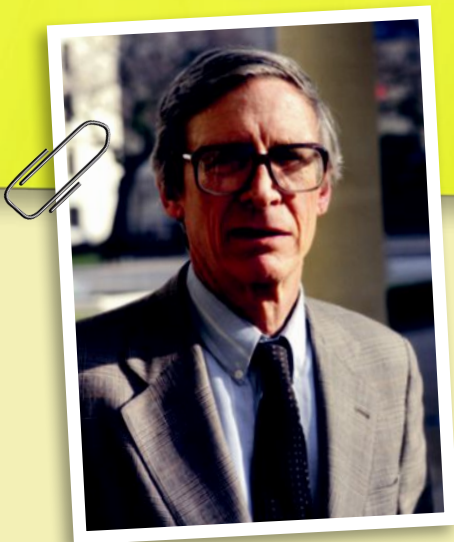
# Un lloc amb principis

John Rawls, filòsof nord-americà que va viure la Segona Guerra Mundial, es pregunta quins són els fonaments del dret i què fa que una societat es considere justa, amb lleis que protegeixen la llibertat i la igualtat dels seus ciutadans. Posa

com a exemple Kazanistan, una utopia en la qual es respecten huit principis que són inqüestionables, encara que puguem interpretar-los de forma diferent i a vegades entren en conflicte.

1. Els pobles són lliures i independents i la seua llibertat i la seua independència han de ser respectades per altres pobles.
2. Els pobles han de complir els tractats i les obligacions als quals es comprometen.
3. Els pobles són iguals i han de ser part d'aquells acords que els comprometen.
4. Els pobles han de respectar una obligació de no-intervenció.
5. Els pobles tenen dret a l'autodefensa, però cap dret a iniciar guerres per una altra raó que no siga l'autodefensa.
6. Els pobles han de respectar els drets humans.
7. Els pobles han de complir determinades restriccions especificades en la conducta de guerra.
8. Els pobles tenen l'obligació d'assistir a altres pobles que viuen sota condicions no favorables que els impedeixen tindre un ordre polític i social just o decent.

JOHN RAWLS, *El dret de gents*



- Llig els principis. Creus que podrien respectar-se tots? Què faria falta?
- Explica cada un dels principis amb paraules teues.
- Busca més informació sobre la teoria de Rawls sobre la justícia i el dret, i relaciona-la amb el que has après durant la teua recerca en aquest tema.
- En la societat utòpica de Rawls, Kazanistan, hi ha assemblees on es dóna veu als representants de tots els interessos que poden tindre conflictes. Es respecta el dret a dissentir i es valora com la crítica positiva pot ajudar a aconseguir un consens en les decisions importants. Quines institucions exerceixen un paper paregut en les nostres societats?
- Rawls diu que Kazanistan no és una societat perfecta, però és decent. Explica amb paraules teues aquesta afirmació.
- «Tot somni ha començat amb un somiador només». Imagina que et trien candidat per a liderar un nou partit polític. Elabora un guió per al teu discurs de presentació a partir del lema anterior.